

Gærnegjengen gir seg ikke 05.09.03

BAK-truppen, Funny, Dælenggata 31, 26 - 29 august, og siste helg i september og oktober.

av Jon Refsdal Moe

BAK-truppen har i løpet av sin 17-årige eksistens inntatt en solid randplassering i norsk kulturliv. I billedkunsten betraktes de som sjangerknusende live art-installatører, mens de i scenekunsten er dyrket både som avantgardens antagonistiske arvtakere og redning for et teater i postmoderne identitetskrise. Det er også her deres posisjon er sterkst – ikke bare i norsk, men også i sentraleuropeisk sammenheng regnes BAK-truppen blant avantgardens viktigste aktører. Ironisk nok, i hvert fall inntil man anerkjenner kunstlivets logikk, for det var nettopp bruddet med avantgarden som skulle definere BAK-truppen: både i navn, estetikk og identitetspolitikk.

BAK-truppen ble stiftet av studenter i teatervitenskap ved Universitetet i Bergen i 1986. Sammen med Verdensteatret, som springer ut av samme miljø, ble gruppen en av de første til å bryte med teatermodernismen uten å forlate teatrets rammer. Der tidligere teateravantgarde hadde bekjent seg til modernismens idéer om estetisk autonomi og ekspressiv erfaring, gikk BAK-truppen inn for å undergrave scenens autoritet ved fiksjonsbrudd, ironi og utpreget ikke-virtuos spillestil. Slik sett tilhører BAK-truppen en europeisk etterdønning fra New Yorks performance-scene på sytti- og åttitallet, der The Wooster Group, Karen Finley og Laurie Anderson var ledende aktører. Like fullt står gruppen fjellstøtt i en europeisk tradisjon som begynner hos Brecht og fortsetter hos utpregede kunstkoleband som Einstürzende Neubauten og Freiwillige Selbstkontrolle (FSK). Slik disse bandene blandet punkens gjør-det-selv-estetikk med episke og fremmedgjørende elementer, la BAK-truppen sin egen manglende virtuositet til grunn for sin utforskning av kunstneriske konsepter. Resultatet ble postpunk-teater, vindskjev estetikk og oppsøking av utradisjonelle arenaer. (Forestillingen Kvakk ble blant annet produsert for et publikum bestående av kuer).

Funny er BAK-truppens foreløpig siste produksjon. Den finner sted i og rundt gruppens knøttlille atelier i Dæleneggata og behandler – i følge deres egen invitasjon til publikum – det som går hus forbi, sett fra teatrets eget amfi. Publikum vagles opp foran et utstillingsvindu, vi ser ut på gata og gata ser inn på oss. Tilskuerens rolle inverteres dermed, vi er ikke bare tilskuere men også utstilte objekter. Fordi vi venter å underholdes ler vi av alle som går forbi. Og virkeligheten ler tilbake: en stille og gemyttlig maktkamp spilles ut mellom oss og verden. Inn i dette kjølige spillet kommer BAK-truppen kjørende, kledd i utstudert åndssvake kostymer defilerer de forbi oss og etterlater seg en innretning som mest av alt ser ut som en bombe-detonator av den type Langbein alltid setter seg på. Vi rekker så vidt å reflektere over det subversive i å sprengte publikum til helvete, før vi instrueres i instrumentets funksjon via allsangen Marklyttervisa. En marklytter altså, hvis hensikt er å fange opp auditiv aktivitet under bakken, generøst utlånt av vann- og avløpsetaten. BAK-truppen forsvinner igjen fra vindusrammens fokus og i en lang sekvens blir vi sittende og lytte til Dæleneggatas underliv, inntil BAK-truppen vender tilbake og forteller hva de har sett på gata siden sist, inkludert utålmodige tilskuere med spørsmål om hva de driver med. En hyperdokumentarisk estetisering og en egen skru på samtidskunstens nyervervede virkelighetslengsel, sist sett på Documenta 11. Baktruppen dokumenterer og estetiserer med teatret som ramme og ikke kameraet. Videre følger en rekke allsangnumre til melodi av gamle revyviser, med nyskrevne tekster som forteller om og reflekterer rundt forestillingen Funnys tilblivelseshistorie, før det hele munner ut i ustrukturert og umotivert gateteater: komplett med røykpatroner, elektroniske sirisser og en brennende busk. Den må til, da forestillingen handler om Moses.

Med Funny fortsetter BAK-truppen å utforske rommet på utsiden av den etablerte estetikken. Anakronistisk som dette kan høres ut, er det fremdeles mulig i et medium som scenekunsten, fordi denne aldri har fått gjennomslag som moderne kunstart. Etter 17 år betraktes gruppen fremdeles som ung og nyskapende, en karakteristikk som for lengst ville gått ut av bruk om de hadde arbeidet i et bedre konsolidert, mindre konservativt medium. Akkurat det vet BAK-truppen veldig godt. De vil aldri bli mer enn estetisk krydder for en litterær offentlighet, artige innslag på kunstkonferanser og kulturbudsjetter. De vet at de aldri vil bli til noe mer enn gærnegjengen i norsk kunstliv. Og de vet at tiden er i ferd med å løpe fra dem. De er på vei fra unge gærninger til gamle tullinger. Og i mellomtiden arrangerer de allsang til Serru Serru og Mari du Bedåre. Sanger de kanskje husker noe av selv, i hvert fall.

I Funny suppleres gi faen-estetikken som alltid har vært BAK-truppens varemerke med en svært betimelig underdog-bevissthet. Dermed unngås det insisterende i det selvbetvilende (Av typen: SE PÅ MEG! DET ER MENINGSLØST Å SE PÅ MEG!), noe som kan være en prøvelse med postmoderne estetikk uansett medium. Og med denne underdog-posisjonen åpnes et nytt og affirmativt rom av omsorg, og av takknemlighet for at noen gidder å holde på med dette her.

Med hva?

Med å gi faen, kanskje.

Det politisk radikale er igjen blitt borgerlig legitimeringsfaktor. En generasjon totalitarister har møtt sine egne unger til kollektiv oppsummering av dubiøs fortid, og de har slått fast at du kan komme riktig langt med et pionértørkle i neven og en tåre på kinnet. Like langt som de kom, om du bare holder drinkene mens de slenger folkemord i trynet på hverandre. Eller aller helst lager et par juicy avisartikler. En kritisk offentlighet har gjenoppstått i simulert versjon. Og i den simulerte offentligheten får BAK-truppens eksess og ansvarsfraskrivelse en ny og forsterket betydning. Snakker vi om noe så naivt som å holde såret åpent? Kanskje, men også om å bli en pastisj på postmodernismen; et minne om en hederlig tid i klemma mellom radikalisme og nypaternalisme, mellom en overeksponert generasjon og en snedig ungeflokk som vet å resirkulere symbolsk kapital.

Serru, serru...

La showet gå videre, venner.

15.09.03: innlegg av: Øyvind Berg

Dette var en underlig tekst, som åpner i det mytiske, "også i sentraleuropeisk sammenheng regnes BAK-truppen blant avantgardens viktigste aktører. Ironisk nok, i hvert fall inntil man anerkjenner kunstlivets logikk, for det var nettopp bruddet med avantgarden som skulle definere BAK-truppen: både i navn, estetikk og identitetspolitikk". Dette er ikke ironisk, JRM, og bruddet med avantgarden har aldri definert Baktruppen, hverken i navn, estetikk eller identitetspolitikk.

At truppen "ble stiftet av studenter i teatervitenskap ved Universitetet i Bergen i 1986" er også en mytisk forestilling, uten forklarende kraft, i likhet med bemerkninga om at Baktruppen skal ha lagt "sin egen manglende virtuositet til grunn for sin utforskning av kunstneriske konsepter".

Her befinner JRM seg, som nevnt, i det mytiske området, og det vi er vitne til er kritikerens behov for å blåse opp ballonger, som siden — effektivt! — kan punkteres. Problemet er at det er kritikerens egne ballonger, og at de svever rundt på sida av Baktruppens historie og praksis.

Neste avsnitt, med beskrivelse av forestillinga FUNNY, er mer inkluderende: Kritikerens har fått med seg en god del av hva som faktisk foregikk, men dessverre blottlegger han altfor nyervervede referanser. Det er nok også derfor han finner det avsluttende gateteateret "umotivert". Ham om det, kritikkens problem er at HER SLUTTER TOLKNINGA, og i stedet for en refleksjon over forestillingas innhold, form og framføring, serverer JRM en raljerende belæring om alder, turnert med estetiske kategorier som "unge gærninger" og "gamle tullinger".

Her blåser ikke kritikerens opp ballonger lenger. Her er det han selv som blåser seg opp. Han blir etterhvert så oppblåst, at han bare MÅ krydre nettoffentligheten med fisfine spådommer, på bekostning av Baktruppen og forestillinga FUNNY på den ene side — på den annen side fungerer disse løsrevne sarkasmene svært dårlig, som erstatning for en mulig kritikk.

Råd: Sjekk hvilke myter som surrer rundt i toppetasjen, før du begynner å skrive. Vær like kritisk til disse mytene, som til det du er satt til å kritisere. Hvis ikke er det høyst sannsynlig, som i tilfellet ovenfor, at kritikken bare rammer ditt eget tankespinn.

Det vil også være en fordel å bruke estetiske kategorier som til en viss grad, og med rimelig presisjon, dekker det du skriver om. Invektiver som "gærninger" og "tullinger" fungerer aldri særlig opplysende, og de slår alltid tilbake på avsenderen.

Konklusjon: Jeg har aldri lest en kritikk som svinger så totalt mellom nesegrus respekt og total respektløshet. Mitt problem er sjølsagt at jeg er en del av den Baktruppen, som blir stående og formidle mellom ytterpunktene. Dèt er en jobb kritikerens burde gjort på egenhånd, uten assistanse fra kritikkens objekt.

Kjære Øyvind Berg.

Det er ikke noe problem (i hvert fall ikke for meg) at du går inn og medierer mellom den nesegruse respekten og totale disrespekten du finner i min kritikk av baktruppens forestilling Funny. At du føler behov for det overrasker meg imidlertid: det var aldri min intensjon å komme med verken fisefine spådommer eller løsrevne sarkasmer på baktruppens eller forestillingens bekostning. Min kritikk var faktisk ment som udelt respektfull. Og der ligger vel litt av problemet.

La oss kutte inn til beinet her. Du er sur på meg fordi jeg kaller deg en gammel tulling. Dine andre forsøk på å diskreditere min funksjon som kritiker kan gjerne være berettigede, men jeg oppfatter dem like fullt som funksjoner av din indignasjon over det du kaller "en raljerende belæring om alder". Det var aldri min intensjon å servere en raljerende belæring. La meg først og fremst beklage at du reagerer slik, og dernest prøve å forklare hvordan min kritikk var intendert.

Når jeg jobber som kritiker søker jeg å knytte verkene opp til diskurser som overskrider kunsten som praksis og institusjon. Det samme gjelder selvsagt når jeg betrakter verker. Det er altså mest interessant for meg å se hva kunsten griper fatt i, hva den sier noe om og hva jeg kan bruke den til å si noe om. Selvsagt forankret i en refleksjon over innhold, form og fremførelse, men aldri med denne refleksjonen som endelig mål. Primært er jeg opptatt av kunst som katalysator for ny kunnskap, ikke som en praksis med verdi i seg selv. Derfor vil de ballonger jeg blåser opp alltid befinne seg på siden av kunstnerens konkrete historie og praksis.

I den siste tiden har jeg vært opptatt av postmodernismens vilkår i norsk offentlighet. Det ser ut til at vi er i ferd med å oppleve et essensialistisk tilbakeslag. En ny generasjon slenger seg på politiske programmer, og knytter samtidig an til sine egne foreldres mistak, for å resirkulere denne generasjonens – som fremdeles utgjør den intellektuelle makteliten – symbolske kapital. At den såkalte ML-debatten i sommer kunne ta så store proporsjoner er et symptom på akkurat det. Slik skapes en skinnoffentlighet, der etablerte maktstrukturer befestes ved at det skapes en simulasjon av debatt omkring dem. Det nye er at denne skinnoffentligheten i høy grad opprettholdes av folk som ikke i dag besitter makt, men som via en resirkulering av den symbolske kapital som følger med det å være maktelitens avkom – kan komme til å arve den. Det jeg lurer på oppi alt dette er hvor den kunnskapsproduksjon som fant sted på 80 og 90-tallets estetiske felt er i ferd med å ta veien.

Funny opplevde jeg som en refleksjon over akkurat dette. Jeg har kanskje vært for opptatt av å plassere gruppen innenfor en spesifikk tradisjon, men for meg står baktruppen som innbegrepet på postmodernismen i norsk scenekunst. Både med et navn jeg leser som en ironisk reaksjon på avantgarde-begrepet, og en estetikk som tilsvarer det som gjerne kalles postmodernisme. I den myteproduksjon som til enhver tid eksisterer rundt kunst, og som produsentene gjerne kaller kritisk diskurs, linkes denne estetikken gjerne opp til en bestemt type ideologikritikk, som mest av alt kjennetegnes ved en motvilje mot å tilslutte seg ethvert estetisk, politisk eller ideologisk program – og en dvelen ved fiksjonaliteten i disse programmene eller mytene, kanskje heller enn total avskrivelse for derfra å definere noe nytt. En av dem er myten om fremskrittet, i kunst- så vel som realhistorie. Min egen myte om baktruppen plasserer den innenfor denne tradisjonen, og min lesning av dens arbeider kommer til å stå mot denne bakgrunnen. Når jeg ser denne type ideologikritikk fortrennes fra det offentlige rom, blir baktruppen til del av noe jeg ønsker å ta vare på. Kanskje min egen refleksjon over postmodernismen som offentlighetens underdog derfor har bidratt i for stor grad til å lese en underdog-bevissthet inn i selve produksjonen.

innlegg av: Jon Refsdal Moe

I 19.09.03

(forts..)

Min mytiske konstruksjon av baktruppen som underdog har også med det å gjøre at den har valgt å arbeide innenfor et medium som scenekunst. Dette er et medium der man sjelden kanoniseres, og der avantgardens retorikk fremdeles utøver makt. Som vi vet er scenekunsten svært konservativt organisert i Norge: 95 prosent av støtteordningene går til statlige institusjoner uten krav om annet enn billettsalg, mens de resterende fem prosent suppleres med strenge krav om estetisk nyskaping. Som "fri gruppe" er baktruppen – sammen med en rekke andre kunstnere - dermed tvunget inn i en offentlig rolle som alternativ, katalysator for nye idéer, som en av de som skal sikre nytenkningen i norsk scenekunst, mens mesteparten av denne samtidig, via støtteordninger som sementerer status quo, har stått på stedet hvil i femti år. Som "fri gruppe" kan baktruppen altså sies å operere i det frirom som skal til for å sikre dynamikken – eller kanskje heller simulasjonen av dynamikk – i en allerede etablert maktstruktur, slik at denne kan opprettholdes under dekke av at den utfordres.

Det er vel nettopp denne simuleringen av dynamikk som er kunstens funksjon i offentligheten. Og det er nettopp denne simulasjonen jeg opplevde at baktruppen problematiserte i forestillingen Funny. Ved å arrangere allsang for publikum til melodi av gamle revyviser opplevde jeg at baktruppen grep bakover i tiden, for slik å ironisere over sin egen posisjon som artig innslag i det offisielle kulturlivet gjennom to tiår. Jeg mente å se et visst vemod til grunn for denne forestillingen, en eksposisjon av egen sårbarhet, og en metabevisthet omkring baktruppens egen, så vel som kunstens generelle, rolle nettopp som gærning i offentlighetens marginer. Det avsluttende gateteatret opplevde jeg i forlengelsen av dette som et livsbejaende "fuck this – let's play": en eksistensiell anerkjennelse av at verden går videre og at det som gjelder er å fortsette spillet. Nærmest som en Shakespearesk epilog om du vil, eller - om vi skal bli riktig intellektuelle – et manifest for et "mindre" teater. Hvilket vil si at sekvensen med gateteater fikk sin kraft nettopp i det at den var umotivert. Nettopp i det at det ikke fantes noen fortelling eller struktur bak som kunne legitimere den, og at dette like fullt ikke hindret forestillingen i å kjøre på med fyrverkeri og elektriske gresshopper. Denne tolkningen av verket kommer jeg til å stå ved, selv om mine referanser kanskje er nyervervede.

Du ber meg bruke estetiske kategorier i stedet for skjellsord. De skjellsordene du refererer til, gærninger og tullinger, er nettopp de estetiske kategoriene du etterlyser. De betegner i denne teksten posisjoner i kunstfeltet og i offentligheten for øvrig – ikke de personer som eventuelt inntar eller tillegges dem. Om noe skal beklages er det nettopp dette, at skillet mellom baktruppen som en gruppe individer, blant dem Øyvind Berg, og baktruppen som en gruppe som opererer på kunstfeltet, ikke er tilstrekkelig elaborert i den originale teksten. På den annen side er dette skillet gjerne en man allerede forutsetter elaborert, som en av kritikkenrens grunnsetninger.

Selv om nok en grov irettesettelse fra kunstneren nok kan bidra til å diskreditere kritikeren ytterligere, håper jeg du tar deg tid til å svare. Det finnes knapt nok noen kritisk diskurs rundt scenekunst i Norge – og da slett ikke rundt scenekunstkritikk. Mine egne kritikker bærer nok et visst preg av å produseres i et frirom, og selv om jeg slett ikke er glad for å havne i bråk med Øyvind Berg, vil jeg hilse velkomment ethvert innspill som kan bidra til å konsolidere denne diskursen.

Jon Refsdal Moe

innlegg av: Jon Refsdal Moe

I 19.09.03

Kjære Jon Refsdal Moe,

Neida: Du har ikke havna i bråk med undertegnede — eller så vidt jeg vet, Baktruppen forøvrig. Men din opprinnelige kritikk ga rom for flere lese måter, noe som fikk meg til å skrive en kommentar, men som jeg i lys av dine siste presiseringer ikke ser noen grunn til å rippe opp i.

Jeg slutter meg helhjerta til din diagnose av den norske skinnoffentligheten, samt av Baktruppens posisjon utafor eller på kanten av denne.

I programmet til Baktruppens første forestilling (1987) bekjente vi oss til romantikken som kunstnerisk retning, og i dette programmet står det også: «Er vi postmodernistiske? Nei, verden vil bedras.» I ettertid kan vi si, at å bekjenne seg til romantikken på midten av 1980-tallet var en helt vanlig postmoderne strategi. Den ambivalensen overfor de postmoderne klisjébygninger, som de siterte setningene bærer bud om, er en ambivalens vi igjen og igjen har prøvd å utradere, men som vi også har vent oss til å leve med.

Jeg fant, som nevnt, flere lese måter av kritikken din. Disse slagsidene har du jo selv retta opp, i og med ovenstående tekst, og jeg skulle vært i et usedvanlig hårsårt lune, hvis jeg stadig vekk ville beklage meg over noe. Det måtte i så fall være, som du selv skriver, at kunstens funksjon i offentligheten er å simulere dynamikk. Dette er sjølsagt uholdbart i lengden, men det er så avgjort ikke ditt ansvar. Det kan vel ikke engang lastes de hagtvetta surpomper.

No bad feelings.

Øyvind Berg

innlegg av: Øyvind Berg

I 19.09.03

Me neither!

innlegg av: Phillip Gigatron

I 03.10.03

Elektriske gresshopper?

innlegg av: Jens Wabø

I 07.10.03

Hei hei Bakgruppen

Jeg er en gammel tannlegeguide og festvertinne av dere fra Hong Kong. I det siste har jeg prøvd noe så besætt å få tak i Trine F J, men nei, kjerringa er og blir fjern. Kanskje dere kan banke litt vett inn i henne og få henne til å sende en mail til deres nesegrus beundrende

Cecilie Gamst Berg

Owner of a dog named Piles

innlegg av: Cecilie

I 11.12.03

faen, nå har jeg også bekjent meg til romantikken!

også her kom dere meg i forkjøpet.

ja ja - god jul til hele bakgruppen, og deres familier og deres bekjente.

Jon

innlegg av: jon refsdal moe.

I 08.12.04

